

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
گروه زبان شناسی و زبان انگلیسی

عنوان:

تحلیل انتقادی گفتمان فیلم «مادر»

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد M.A
در رشته زبان شناسی همگانی

مؤلف

رؤیا رهبری

استاد راهنما

دکتر فرزانه سجودی

استاد مشاور

دکتر بلقیس روشن

صلاة الاضلاع

تقدیر و سپاس

خداوند متعال را هزاران مرتبه شکر می‌گوییم که توفیق کسب علم و دانش را به من عطا فرمود. اکنون که پژوهش حاضر به پایان رسیده، بر خود لازم می‌دانم تا از زحمات اساتید و عزیزانی که هر یک به نوعی مرا در این راه، هدایت نمودند، تشکر و قدر دانی نمایم. تدوین این رساله را مدیون راهنمایی‌های به‌جا، ارزنده و دقیق استاد عالیقدر، جناب آقای دکتر فرزانه سجودی می‌دانم و بدین وسیله از زحمات ایشان بی‌نهایت سپاسگزارم، چرا که ایشان با وجود مشغله‌های کاری فراوان، همواره با گشاده‌روی، پاسخگوی سؤالات و مشکلات اینجانب بودند.

همین‌طور از استاد عزیز و ارجمند، سرکار خانم بلقیس روشن که افتخار داده و مشاورت پژوهش حاضر را تقبل نمودند، کمال تشکر و امتنان را دارم و بی‌گمان بدون رهنمودها و تذکرات سودمند ایشان، به انجام رساندن پژوهش حاضر، بسیار دشوار می‌نمود.

از همسر عزیزم که در تمام مراحل نگارش این پایان‌نامه، با صبوری، پشتیبان اینجانب بوده و بار مسئولیت فرزندانم را به دوش کشیده است، بسیار سپاسگذارم و مجموعه حاضر را به ایشان و فرزندانم تقدیم می‌نمایم.

و در پایان از خانواده‌ی عزیزم و تمامی دوستانی که هر یک به نحوی در طول دوران تحصیل، یار و یاور من بودند، قدر دانی می‌نمایم.

فصل اول - کلیات تحقیق

- ۱-۱- مقدمه..... ۲
- ۲-۱- طرح مسئله..... ۲
- ۳-۱- سؤال های تحقیق..... ۳
- ۴-۱- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق..... ۳
- ۵-۱- اهداف تحقیق و کاربردهای آن..... ۴
- ۶-۱- روش تحقیق..... ۴
- ۷-۱- کلید واژه ها..... ۵
- ۸-۱- جمع بندی و خلاصه فصل اول..... ۷

فصل دوم - پیشینه ی تحقیق

- ۱-۲- مقدمه..... ۹
- ۲-۲- پیشینه ی تحلیل گفتمان..... ۹
- ۳-۲- پیشینه ی تحلیل گفتمان در ایران..... ۱۰
- ۴-۲- تحلیل گفتمان در سینما..... ۱۳
- ۱-۴-۲- مقدمه..... ۱۳
- ۲-۴-۲- پیشینه ی تحلیل گفتمان در سینما..... ۱۳
- ۳-۴-۲- پیشینه ی فیلم و ساختار گرایان..... ۱۴
- ۴-۴-۲- تحلیل فیلم و صورت گرایان..... ۱۴
- ۵-۴-۲- کریستین متز و تحلیل فیلم..... ۱۵
- ۶-۴-۲- ریموند بلور و تحلیل فیلم..... ۱۶
- ۵-۲- پیشینه ی تحقیق..... ۱۶
- ۶-۲- جمع بندی و خلاصه فصل دوم..... ۱۹

فصل سوم - مباحث نظری و چارچوب تحقیق

۲۱	۱-۳-مقدمه.....
۲۱	۲-۳-مباحث نظری.....
۲۱	۱-۲-۳-گفتمان.....
۲۲	۲-۲-۳-تحلیل گفتمان.....
۲۳	۳-۲-۳-تحلیل انتقادی گفتمان.....
۲۵	۳-۳-رویکرد فوکو و تحلیل انتقادی گفتمان.....
۲۷	۴-۳-رویکرد روٹ وداک و تحلیل انتقادی گفتمان.....
۲۸	۵-۳-رویکرد تئون وندایک و تحلیل انتقادی گفتمان.....
۲۸	۶-۳-رویکرد نورمن فرکلاف و تحلیل انتقادی گفتمان.....
۳۰	۷-۳-نظریه ی گفتمان لاکلاوموف.....
۳۶	۸-۳-چارچوب تحقیق.....
۳۷	۹-۳-ابزارهای تحلیلی.....
۳۸	۱۰-۳-جمع بندی و خلاصه ی فصل سوم.....

فصل چهارم - تحلیل و بررسی فیلم

۴۱	۱-۴-مقدمه.....
۴۲	۲-۴-شیوه های تحلیل.....
۴۳	۳-۴-نگاهی کلی به داستان فیلم به همراه معرفی شخصیت ها.....
۴۳	۱-۳-۴-معرفی شخصیت ها.....
۴۴	۴-۴-عناصر شکل دهنده به گفتمان های فیلم «مادر».....
۴۵	۱-۴-۴-چگونگی شکل گیری گفتمان بازاری.....
۵۳	۲-۴-۴-چگونگی شکل گیری گفتمان جنسیت.....

۴-۳-۴- چگونگی شکل گیری گفتمان روشنفکری..... ۵۹

۴-۴-۴- چگونگی شکل گیری گفتمان خردگرایان..... ۶۲

۴-۵- جمع بندی و خلاصه ی فصل چهارم..... ۶۷

فصل پنجم - نتیجه گیری، دستاوردها و پیشنهادها

۵-۱- نتیجه فصل اول..... ۷۰

۵-۲- نتیجه فصل دوم..... ۷۱

۵-۳- نتیجه فصل سوم..... ۷۱

۵-۴- نتیجه فصل چهارم..... ۷۲

دستاوردها..... ۷۴

پیشنهادها..... ۷۴

منابع و مأخذ

کتاب های فارسی..... ۷۵

کتاب های انگلیسی..... ۷۷

واژه نامه

انگلیسی به فارسی ۷۸

فارسی به انگلیسی..... ۸۱

چکیده انگلیسی..... ۸۴

Critical Discourse Analysis of Mother Movie

Directed by: Ali Hatami

By

Roya Rahbari

Submitted in Partial Fulfillment

Of the Requirements

For the Degree of

M.A

In

General Linguistic

Under Supervision of

Dr.Farzan Sojoodi

Bahman, 1387

General Linguistic Department

Payame Noor University

چکیده:

این پژوهش بر آن است تا به تحلیل انتقادی گفتمان های درگیر در فیلم «مادر» بپردازد. از این رو به چالش کشیدن گفتمان مادر و فرزندان وی که هر یک خاستگاه اجتماعی، شخصیتی و قومی متفاوت دارند و نشان دادن رابطه میان شأن اجتماعی شخصیت ها و گفتمان ها، هدف اصلی این تحقیق را تشکیل می دهد.

به این منظور از نظریه ی گفتمان لاکلاوموف و رویکرد تحلیل انتقادی فرکلاف، به عنوان چارچوب نظری برای تحلیل های کلان و خرد، استفاده شد؛ برخی از این نظریه ها ریشه در زبان شناسی و برخی دیگر ریشه در فلسفه ی سیاسی- اجتماعی دارند.

پس از آشنایی زدایی از گفتمان های متعارض فیلم به کمک ابزارهای تحلیلی رایج، نتیجه حاکی از آن است که چالشهای گفتمانی در این فیلم، در مقطع کوتاهی، حول گفتمان پیوند دهنده ی مادر فرصت عرضه پیدا کرده است. به علاوه بررسی ها نشان داد، هر یک از گفتمان ها از چه تر فندها و راه کارهایی برای برجسته سازی خود و حاشیه رانی غیر، استفاده می کنند.

کلید واژه ها: گفتمان، تحلیل گفتمان، تحلیل انتقادی گفتمان، دال مرکزی، دال های شناور و مفصل بندی.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در این فصل به بیان ویژگی‌ها و اصول مورد نیاز تحقیق از قبیل: طرح مسئله، بیان سوالات، فرضیه‌ها، اهمیت و ضرورت موضوع، اهداف و کاربردهای آن، خواهیم پرداخت. سپس اصطلاحات و واژه‌های کلیدی که در فصول آینده مورد استفاده قرار خواهند گرفت، تعریف می‌گردد. کلید واژه‌های تحقیق حاضر عبارتند از: گفتمان، تحلیل گفتمان، تحلیل انتقادی گفتمان، گفتمان سینمایی، دال‌های مرکزی و مفصل بندی گفتمان.

۱-۲- طرح مسئله

مطالعه‌ی زبان، در طول تاریخ از نظر گفتار و نوشتار، موضوع مورد علاقه‌ی بسیاری از محققان رشته‌های مختلف روان‌شناسی، زبان‌شناسی، فلسفه، مردم‌شناسی و ... بوده است. در سال‌های اخیر نیز این مسئله، نظر تحلیل‌گران متن را به خود جلب کرده است.

همان‌طور که می‌دانیم زبان، در تمام ابعاد زندگی انسان سیطره دارد و یکی از حوزه‌های تجلی زبان، استفاده‌ی آن در رسانه‌ها، مطبوعات، رادیو، تلویزیون و سینما است. در این میان، فیلم‌ها تجلی‌گاه کاربرد زبان هستند و برای تشریح کاربرد زبان در فیلم می‌توان فیلمی را از منظر زبان‌شناختی مورد تحلیل قرار داد.

تحقیق حاضر، کوششی برای رسیدن به این منظور است و در آن به تحلیل و بررسی فیلم نامه‌ی «مادر» اثر علی حاتمی پرداخته شده است تا از گفتمان‌های فیلم که به ظاهر طبیعی جلوه می‌کنند، طبیعی‌زدایی^۱ نموده و حقایق نهفته در پس‌آنها را آشکار نماید و به این ترتیب واقعیت‌ها را باز نمای^۲ کند.

^۱ Denaturalization

^۲ .Portray

۱-۳- سؤال های تحقیق

پژوهش حاضر که تحقیقی نظریه بنیاد و داده بنیاد است، از لحاظ نظری با تکیه بر اصول و مبانی نظریه‌های زبان‌شناسی، به بررسی و تحلیل متن فیلم می پردازد؛ این کار از طریق بررسی نقش عوامل زبان‌شناختی و غیر زبان‌شناختی در تولید و ادراک گفتمان‌های فیلم انجام خواهد گرفت.

به این ترتیب، بررسی انتقادی گفتمان‌های درگیر در فیلم «مادر» و نشان دادن رابطه‌ی میان شأن اجتماعی شخصیت‌ها و گفتمان‌های کشمکش درونی فیلم، موضوع اصلی این پژوهش است. این مهم با به چالش کشیدن گفتمان مادر و فرزندانش که هر یک خاستگاه اجتماعی، شخصیتی و قومی متفاوت دارند، تحقق یافته و به دنبال پاسخ گویی به سوالات زیر است؛

(۱) چگونه زبان شخصیت‌ها، در چالش گفتمانی بین آن‌ها، نقش تثبیت کننده ی جایگاه قدرت را

ایفا می کند؟

(۲) چگونه مناسبات و اعمال قدرت جنسیتی، در چالش بین گفتمان‌ها تجلی می‌یابد؟

(۳) آیا با توجه به وجود یک برادر عقب افتاده‌ی ذهنی، گفتمان عقب افتادگی ذهنی، در فیلم نقش

استعاره^۱ دارد و چگونه در تقابل با گفتمان‌های خرد قرار گرفته است؟

(۴) آیا با توجه به وجود یک برادر عرب، کشمکش بین گفتمان‌های اقوام و اعمال سلطه‌ی قومی نیز،

جایی در چالش گفتمان‌های این فیلم به خود اختصاص داده است؟

۱-۴- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق

مطالعات میان رشته ای بی تردید در محک زدن و غنای نظریه ی زبان شناسی، نقش تعیین کننده‌ای دارد. سینمای داستانی در واقع بافت موقعیتی است که زبان در آن رخ می‌دهد. مطالعه‌ی گفتمان سینمایی هر چند که بی سابقه نیست ولی جای کار بسیار دارد و می‌تواند موضوعی مناسب و بدیع در مطالعات زبان‌شناسی محسوب گردد.

¹.metaphoric

تحقیق حاضر از آن جهت حائز اهمیت است که به مواردی همچون تأثیر روابط قدرت، جنسیت^۱ و قومیت در گفتمان ها می پردازد که همگی تحت تأثیر شأن و موقعیت اجتماعی شکل گرفته اند.

۱-۵- اهداف تحقیق و کاربردهای آن

گسترش دامنه ی نظریات زبان شناسی در حوزه ی تحلیل انتقادی گفتمان تا مطالعات سینمایی و تجزیه و تحلیل گفتمان سینمایی یکی از اهداف مورد نظر نگارنده است و امید دارد که با محک زدن نظریه ی زبان شناسی، به غنای هر چه بیشتر مطالعات زبانی در حوزه های میان رشته ای از جمله، مطالعات سینمایی کمک نماید.

کاربردهایی که در این پژوهش متصور است، عبارتند از:

بررسی روابط بین لایه ها و اقشار مختلف اجتماعی از طریق مطالعه ی انتقادی گفتمانی که این اقشار بکار می گیرند و موقعیت های موجود در این فیلم، زمینه ی مناسبی برای چنین مطالعاتی فراهم می نماید. زیرا همزمان، نمایندگان اقشار متفاوت را در چالش گفتمانی با هم قرار می دهد. به این ترتیب با استفاده از زبان هر یک از شخصیت های فیلم و گفتمان های مربوط، می توان تا حدودی برای معرفی دیدگاه های فردی- اجتماعی افراد اجتماع، بهره جست.

۱-۶- روش تحقیق

تحقیق حاضر، مبتنی بر روش های توصیفی - تحلیلی است که به صورت کتابخانه ای انجام گرفته است. در این تحقیق، فیلم نامه و کلام فیلم اساس کار بوده است. مراحل مختلف این کار، بازخوانی فیلم نامه، بررسی گفتگوهای فیلم و ضبط آن ها است که پس از فیش برداری از منابع نظری و اطلاعات پیشین انجام گرفته است.

¹. gender

۷-۱- کلید واژه ها

گفتمان

درباره‌ی اصطلاح گفتمان^۱، تعاریف بسیاری تاکنون ارائه شده، ولی هیچ‌کدام تعریف دقیق و درستی از آن به دست نداده اند و مفهوم گفتمان همچنان دارای ابهام است.

به طور کلی و به اعتقاد بسیاری از زبان شناسان، گفتمان، شکلی از کاربرد زبان در بافت است. یعنی زبانی که برای برقراری ارتباط از آن استفاده می کنیم و این دیدگاه نقش گرایانه نسبت به زبان است. در مقابل به اعتقاد برخی، گفتمان، همان ساختار صوری زبان است که شامل جملات نیز می گردد، و از دیدگاه ساخت گرا نشأت گرفته است.

پس به این ترتیب، تحلیل گران انتقادی گفتمان، مولفه‌هایی همچون؛ چه کسی، کجا، کی و چگونه به کاربرد زبان روی می آورد را به مفهوم گفتمان اضافه می کنند و در آن را بافتهای وسیع اجتماعی- فرهنگی مورد مطالعه قرار می دهند.

همان طور که ذکر شد، گفتمان دارای سه بعد اساسی است که عبارتند از: کاربرد زبان، برقراری ارتباط میان باورها و تعامل در موقعیت های اجتماعی. (ون دایک، ۱۳۸۲، ص ۱۴)

تحلیل گفتمان

زبان شناسان در بحث تحلیل گفتمان^۲ با دو دیدگاه سرو کار دارند؛ دیدگاه ساخت گرا که به تجزیه و تحلیل صورت‌های زبانی، بدون توجه به نقش آن ها می پردازد و دیدگاه نقش گرا که به تجزیه و تحلیل صورت‌های زبانی به هنگام کاربرد آن‌ها توجه دارد. مطابق این نگرش مطالعه ی گفتمان به بررسی کاربرد زبان در بافت می پردازد و وظیفه ی اصلی آن، به دست دادن توصیفی یک پارچه از سه بعد اصلی گفتمان (کاربرد، ارتباط و تعامل) می باشد.

^۱. Discourse

^۲. Discourse analysis

تحلیل انتقادی^۱ گفتمان

زبان شناسان با اضافه کردن سه عامل انتقادی، قدرت و ایدئولوژی به تحلیل گفتمان پرداخته و توانسته‌اند مطالعه‌ی کاربرد زبان را به بافت‌های وسیع اجتماعی و فرهنگی گسترش دهند. هدف آنان کشف حقایق و نابرابری‌های جنسیتی، قومی، طبقاتی، مذهبی و ... است که در نتیجه‌ی آن عوامل قدرت و سلطه به وجود می‌آیند و در نهایت سعی در رفع نابرابری‌ها دارد و موجب افزایش هشیاری و آگاهی عموم می‌شود.

گفتمان سینمایی^۲

همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، گفتمان یا به مثابه‌ی صورت‌های زبانی صرف و یا به مثابه‌ی زبان به هنگام کاربرد آن است. ارتباط گفتمان با سینما از آن‌جا نشأت می‌گیرد که سینما نوعی زبان است و تصاویر را با زبان ادغام می‌کند، سینما فراتر از لانگ‌اژ^۳ یا گفتمان است، زیرا هدف آن نه تنها ارتباط، بلکه تحقق ارتباطی تعاملی، هدفمند و جهت‌دار است.

پس گفتمان سینمایی، همان کاربرد زبان در رسانه‌ی سینما است؛ یعنی از زبان برای برقراری ارتباط میان باورها و اندیشه‌ها در بافت عظیم اجتماع استفاده می‌کند.

مفصل‌بندی^۴

طبق تعاریف برگرفته از لاکلاوموف، مفصل‌بندی عملی است که منجر به برقراری ارتباط بین عناصر می‌شود به طوری که هویت این عناصر در اثر عمل مفصل‌بندی تعدیل و تعریف شود. به واسطه‌ی عمل مفصل‌بندی گفتمان، معنای نشانه‌ها به‌طور موقت تثبیت شده و طبیعی جلوه می‌کند. (لاکلاوموف،

۱۹۸۵، ص ۱۰۵)

^۱ .critical discourse analysis

^۲ .Cinematic discourse

^۳ .Langage

^۴ .articulation

دال های مرکزی^۱

همان نقاط مرکزی در گفتمان است و بر طبق نظر لاکلاوموف، نقاط مرکزی، نشانه‌های برجسته و ممتازی هستند که نشانه‌های دیگر در سایه‌ی آن‌ها نظم پیدا کرده و به هم مفصل‌بندی می‌شوند. معنای نشانه‌های درون یک گفتمان حول نقاط مرکزی گفتمان، به‌طور جزئی تثبیت می‌شود. (سلطانی، ۱۳۸۴، ص ۷۷)

۱-۸- جمع بندی و خلاصه ی فصل اول

در این فصل به کلیات پژوهش، اعم از بیان مسئله و طرح سوال‌های تحقیق، اهداف و کاربردها و روش انجام آن، پرداخته شد و مشخص گردید با استفاده از عوامل زبان‌شناختی و غیر آن می‌توان به تحلیل و بررسی گفتمان‌های موجود در فیلم پرداخت. در فصول آینده، پس از بررسی پیشینه ی تحقیق، به مبانی نظری یا چارچوب نظری تحقیق می‌پردازیم و در نهایت عناصر شکل دهنده‌ی گفتمان‌های موجود در فیلم «مادر» به‌طور مفصل با استفاده از دیدگاه زبان‌شناختی مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت.

¹.nodal points

فصل دوم

پیشینه‌ی تحقیق

ابتدا نگاهی مختصر به تاریخ پیدایش علم تحلیل گفتمان و سیر تحولی آن به تحلیل انتقادی داریم. سپس پیشینه ی مطالعات در خصوص تحلیل گفتمان در ایران مورد بررسی قرار می گیرد و در نهایت پیشینه ی پیدایش تحلیل فیلم و ارتباط آن با زبان شناسی به طور مختصر توضیح داده می شود. در خاتمه نیز، گزارشی از پایان نامه های مربوط به موضوع پژوهش حاضر ذکر شده است.

۲-۲- پیشینه ی تحلیل گفتمان

گفتمان و تحلیل آن، اولین بار در زبان شناسی ساخت گرا، توسط «زلیگ هریس» و در سال ۱۹۵۲ به کار گرفته شد. وی تحلیل گفتمان را صرفاً نگاهی صورت گرایانه به جمله و متن می دانست. به همین جهت، تحلیل گفتمان از نظر وی، مطالعه ی واحدهای بزرگ تر از جمله بود. از آن پس تاکنون، تحلیل گفتمان در حوزه ی زبان شناسی مراحل مختلفی را پشت سر گذاشته است. باید خاطر نشان کرد که تحلیل گفتمان از آراء و نظرات، فیلسوف فرانسوی «میشل فوکو» نشأت گرفته و سپس در آثار متفکران دیگر به اوج خود رسیده است. برای پرداختن به سیر تحول تاریخی تحلیل گفتمان، با دو نگرش متفاوت نسبت به زبان و گفتمان روبرو هستیم.

دیدگاه اول، ریشه در زبان شناسی ساخت گرا^۱ و نقش گرا^۲ دارد و در دهه ی ۷۰ میلادی به وجود آمده است. تحلیل گفتمان از آثار ساخت گرایانه و صورت گرایانه ی «پروپ» در زمینه ی ریخت شناسی قصه های عامیانه ی روسی آغاز گردید و سپس در قالب تحلیل متن نقش گرا در مکاتب روس و پراگ توسعه یافت و برای تحلیل انواع نوشته های ادبی و غیر ادبی و تا حدودی برای تحلیل گفتار به کار گرفته شد.

دیدگاه دوم مبتنی بر نگرش پسا ساخت گرایانه نسبت به زبان است و از آراء «میشل فوکو» منشأ

می گیرد.

^۱. structural

^۲. functional

این نگرش همراه با نگرش اول و در پایان دهه ی ۷۰ میلادی، موجب ظهور «زبان شناسی انتقادی» گردید. پس از آن در دهه ی ۸۰ میلادی پژوهشهایی صورت گرفت که همگی در قالب نگرش جدید زبان شناسی انتقادی بود. به این ترتیب و به تدریج، در ابتدای دهه ی ۹۰ میلادی، اصطلاح «تحلیل انتقادی گفتمان» جای «زبان شناسی انتقادی» را گرفت.

از بنیان گذاران تحلیل انتقادی گفتمان، می توان به افرادی مانند: فاولر، هاج، کرس و ترو (۱۹۷۹) از دانشگاه ایست انگلیای انگلستان و روث وداک (۱۹۸۹)، تئوون دایک (۱۹۸۵) و نورمن فرکلاف (۱۹۸۹) اشاره کرد.

این افراد به همراه نظریه پردازان مکتب فرانکفورت و نومارکسیست ها که جزو تحلیل گران انتقادی هستند، مفاهیمی همچون «ایدئولوژی» و «قدرت» را وارد تحلیل گفتمان کرده و با تلفیق دو نگرش ساخت گرا و نقش گرا، تحلیل گفتمان را به بافتهای وسیع اجتماعی و فرهنگی گسترش داده و به این ترتیب مفهوم انتقادی را وارد تحلیل گفتمان کرده اند.

۲-۳- پیشینه ی تحلیل گفتمان در ایران

به جرأت می توان گفت که در ایران هنوز توجه چندانی به تحلیل گفتمان صورت نگرفته است. البته برخی از زبان شناسان معروف، تحقیقات ارزشمندی در مورد تحلیل گفتمان انجام داده اند که از پیشتازان این رشته محسوب می شوند. به همین جهت برای معرفی کارهای انجام شده در ایران، به تحقیقات اساتید محترم، دکتر یار محمدی، دبیر مقدم، لطفی پورساعدی و آقا گل زاده، به طور مختصر خواهیم پرداخت.

دکتر یار محمدی (۱۳۷۲، ۲۶۲) در کتاب شانزده مقاله در زبان شناسی کاربردی و ترجمه، بخش سیزدهم را به مقاله ای تحت عنوان «ویژگی های گفتمانی نوشته ی علمی» اختصاص داده است.

وی برای زبان دو ساخت کلان^۱ و خُرد^۲ در نظر می‌گیرد و به اعتقاد او ساخت کلان به ویژگی‌های کلی که تا حد زیادی با گفتمان مطابقت دارد می‌پردازد در حالی که ساخت خرد، خصوصیات جزئی‌تر در سطح جمله را مدنظر قرار می‌دهد. یارمحمدی با این کار نشان می‌دهد که توصیف دستوری یا همان ساخت خرد بدون توجه به ساخت کلان یا بافتار نمی‌تواند کامل باشد.

نام برده، همچنین در مقالات پنجمین کنفرانس زبان‌شناسی نظری و کاربردی در سال (۱۳۷۹)، (۲۸۳) به همراه مجید خسروی نیک مقاله‌ای تحت عنوان «ساختارهای گفتمانی و ایدئولوژیکی در گفتمان‌های خبری روزنامه‌های ایران» نگاشته است.

هدف مقاله‌ی مورد نظر، تحلیل گفتمان نمونه‌هایی از متون سیاسی-خبری روزنامه‌های ایران با اتخاذ رویکرد انتقادی است.

در این تحقیق، چگونگی عملکرد ساختارهای گفتمانی در تولید و یا تقویت یک ایدئولوژی سیاسی خاص و ارتباط زیر بنای فکری-اجتماعی (سطح ایدئولوژی اجتماعی گفتمان) و نوع، چگونگی و فراوانی یک یا چند ساختار گفتمانی خاص در گفتمان (سطح زبانی گفتمانی) به‌عنوان دو روی سکه‌ی گفتمان مورد بررسی قرار گرفته است.

در نتیجه، مکانیسم تأثیرگذاری سطح زیر بنای فکری اجتماعی گفتمان و انتخاب‌های نحوی-لغوی خاص و یا بالعکس تبیین شده است.

دکتر دبیر مقدم (۱۳۷۸، صص ۴۰-۴۲) در قسمتی از فصل اول کتاب «زبان‌شناسی نظری: پیدایش و تکوین دستور زایشی»^۳ برای اولین بار به معرفی و مقایسه‌ی برخی از رویکردهای کلامی پرداخته است. وی در این کار از آراء صاحب نظران نقش‌گرا، همچون «گیون»، «ون دایک»، «کونو»، «هاپر» و «هلیدی» استفاده نموده است.

دبیر مقدم در همان قسمت، ضمن معرفی رویکردهای کلامی متفاوت از دیدگاه نقش‌گرایانه و برشمردن ویژگی‌های برجسته‌ی هر یک، فاصله‌ی آنها را از رویکرد صورت‌گرا مشخص ساخته است.

^۱.macro

^۲.micro

^۳.generative grammar

از نظر وی، رویکرد نقش‌گرایی «کونو» (۱۹۸۷) نزدیکترین و با اعتدال‌ترین رویکرد و دیدگاه نقش‌گرایی «هاپر» (۱۹۸۷ و ۱۹۸۸ و ۱۹۹۱)، افراطی‌ترین آنها است.

دکتر لطفی پورساعدی (۱۳۷۱، ۱۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «درآمدی به سخن کاوی» که در مجله‌ی زبان‌شناسی، سال نهم، منتشر گردید، به معرفی کلی نظریه‌ی کنش‌زبانی، فرضیه‌ی تلویح‌گرایی، قوم‌نگاری، ارتباط تجزیه و تحلیل مکالمات طبیعی در زبان، نوبت‌گیری در مکالمه و زبان‌شناسی متن می‌پردازد.

دکتر آقا گل‌زاده (۱۳۸۵، ۱۲) در مقدمه کتاب خود با عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی» ضمن معرفی رویکردهای متنوع تحلیل گفتمان و علل نیاز به رویکرد جدید با عنوان تحلیل گفتمان انتقادی، نشان می‌دهد که متون مطبوعات ایران نیز متأثر از گفتمان و ایدئولوژی حاکم بر بنگاه‌های خبری است. وی بر این باور است که ایدئولوژی‌ها، گرچه متأثر از گفتمان‌ها و بالعکس است، بلکه خود متأثر از عواملی جامع همچون جهان‌بینی و در نهایت، شناخت و معرفت‌شناسی است.

وی با بررسی متون مطبوعاتی به‌طور عملی ثابت کرده است که متون مطبوعات ایران به‌خصوص متون اجتماعی و سیاسی خنثی نیستند و هیچ‌یک از مطبوعات مورد آزمایش، خبر محض را در قالب متن‌ارایه نمی‌دهند، بلکه دارای جهت‌ایدئولوژیکی هستند و به همین‌گونه متون خبری تولید شده توسط خبرنگاران نیز متأثر از ایدئولوژی و جهان‌بینی حاکم بر آن بنگاه مطبوعات است.